

RADIONICA

OPIS ZBIRKI

Priredio:
Goran Zlodi

Izvještaj

Program Radionice obuhvatio je tri glavne teme. U prvoj sesiji Gordon Dunsire i Goran Zlodi uveli su temu "opis zbirke", te je raspravili s ostalim sudionicima Radionice. Tijekom rasprave pojavilo se nekoliko važnih pitanja poput definiranja zbirke u digitalnom okruženju, zadaće opisa zbirke pri pronalaženju izvora i upravljanju zbirkama, funkcionalne granulacije i oblikovanja informacijskog krajolika u digitalnom informacijskom okruženju.

Tijekom druge sesije razmotrene su posebnosti pristupa definiciji i opisu zbirke u arhivima, knjižnicama i muzejima. Jozo Ivanović govorio je o opisu i upravljanju strukturom u arhivskim fondovima, Žarka Vujić o definiciji zbirke u muzejskom okruženju, a Mirna Willer o definiciji zbirke u knjižničnom okruženju.

Treća je sesija bila posvećena praktičnim pitanjima koja se tiču opisa zbirke u globalnom informacijskom okruženju (Gordon Dunsire, Jozo Ivanović, Mirna Willer, Goran Zlodi). Najviše su nas zaokupljala sljedeća pitanja: pronalaženje izvora i interoperabilnost u okruženju raznorodnih zbirke (arhivskih, knjižničnih, muzejskih i digitalnih zbirke); nadzor nazivlja u distribuiranom okruženju; sheme metapodataka za opis zbirke; mogućnosti pobiranja metapodataka; i relacijski model entitet-odnos za opis zbirke.

Zaključci

Kao rezultat ove Radionice, jasno se pokazalo da je zbirka ključni kohezivni element baštinskih ustanova.

Svi sudionici i priređivači Radionice (Gordon Dunsire, Jozo Ivanović, Žarka Vujić, Mirna Willer i Goran Zlodi) prepoznali su važnost opisivanja zbirke u svim baštinskim ustanovama. Gordon Dunsire dao je inicijativu za pokretanje zajedničkoga mrežnog pristupa AKM-zbirkama u Hrvatskoj, velikodušno ponudivši korištenje baze podataka SCONE i mrežne tražilice razvijene na Sveučilištu Strathclyde u Škotskoj.

WORKSHOP

COLLECTION-LEVEL DESCRIPTION

Prepared by:
Goran Zlodi

Report

Workshop programme covered three main topics. During the first session Collection-Level Description (CLD) in general was introduced by Gordon Dunsire and Goran Zlodi and discussed with other participants. Some important issues that were brought up in the course of discussion were definitions of collection in digital environment, role of CLD in resource discovery and collection management, functional granularity and landscaping in distributed digital information environments.

During the second session some special considerations on collection definition and collection-level description in archives, libraries and museums were presented. Jozo Ivanović spoke on the description and management of the structure in archival fonds. Žarka Vujić spoke on definition of the collection in the museum environment. And finally, Mirna Willer explained the definition of a collection in library environment.

The third session was dedicated to practical issues concerning collection-level description in global information environment (Gordon Dunsire, Jozo Ivanović, Mirna Willer, Goran Zlodi). Most important among those issues that required our attention were resource discovery and interoperability in cross-domain environment (archives, libraries, museums and digital collections), terminology control in distributed environment, metadata schemas for CLD and possibilities for metadata harvesting as well as entity-relationship model implicated in the CLD.

Conclusions

As a result of this workshop a clear picture of collection as a crucial and cohesive element for all heritage institutions has emerged. Importance of describing collections in all heritage institutions has been recognised by all participants and co-chairs (Gordon Dunsire, Jozo Ivanović, Žarka Vujić, Mirna Willer, Goran Zlodi). The initiative for co-operative web-based information retrieval of ALM collections in Croatia using SCONE database and web-based retrieval system has been proposed by Gordon Dunsire who generously offered the possibility of using the database and web-based retrieval system that he developed at Strathclyde University, Scotland.

RADIONICA
**ODREĐIVANJE I IZBOR KRITERIJA
PRI DIGITALIZACIJI KNJIŽNIČNE GRAĐE
PROBLEMI I MOGUĆNOSTI**

Priredio:
Radovan Vrana

Izveštaj

Utjecaj koji je informacijska tehnologija u posljednjih nekoliko desetljeća imala na razvoj knjižnica poprima konkretne oblike u sve većem broju digitalnih zbirki koje su knjižnice same oblikovale i koje čine integralni dio njihovih fondova. Nastanak digitalnih zbirki bio je moguć zahvaljujući dostupnoj informacijskoj tehnologiji, u prvom redu osobnim računalima i računalnoj periferiji čija je uloga, između ostalog, nastanak novih jedinica građe u elektroničkom obliku. Zbog toga je danas čak i najmanja knjižnica u mogućnosti oblikovati digitalnu zbirku pod određenim uvjetima. Pod uvjetima podrazumijevamo razvoj i primjenu strategija razvoja knjižničnih zbirki, te njihovo upravljanje i očuvanje u elektroničkom obliku. Temeljna teza koju je ova Radionica ponudila kao polazište za raspravu jest pojam prilagodbe s kojom je suočena svaka knjižnica koja se odlučuje na oblikovanje digitalnih zbirki kako bi svoje materijalne, tehničke i ljudske potencijale usmjerila prema zadanom cilju. Sastavni dio prilagodbe čini izrada plana razvoja knjižničnih zbirki kao temeljnih gradbenih elemenata knjižničnih fondova, kako bi se ta aktivnost uskladila s novim kontekstom u kojem se knjižnice trenutno nalaze, a koji podrazumijeva neprestani razvoj radi zadovoljavanja zahtjeva korisnika za novim izvorima informacija.

Realizacija te aktivnosti ostvaruje se i kroz oblikovanje i izbor kriterija koji se koriste u fazi planiranja samog projekta oblikovanja neke digitalne zbirke, te u fazi vezanoj uz sam postupak digitalizacije, u što ubrajamo: izbor razine kvalitete digitalnog surogata i formata za njegovu pohranu, obradu digitalizirane građe te utvrđivanje kriterija koji određuju daljnju brigu o građi i osiguravaju odgovarajuće razine pristupa korisnicima. Skup kriterija koji pritom nastaje nikako se ne može smatrati konačnim pa ga je potrebno neprestano vrednovati, mijenjati i prilagođavati kako bi s uspjehom služio svrsi postizanja i održavanja kvalitete razvoja digitalnih zbirki. Stoga je cilj ove Radionice bio ukazati na probleme i mogućnosti koji se javljaju pri određivanju i odabiru kriterija u različitim fazama oblikovanja digitalnih zbirki u knjižnicama.

Rad Radionice odvijao se u četiri dijela. U uvodnom dijelu istaknute su ključne točke vezane uz pokretanje projekata oblikovanja digitalnih zbirki i određivanje kriterija za selekciju građe koja će biti digitalizirana. Istaknuta je potreba za bilježenjem kriterija koje stručnjaci smatraju važnim za kvalitetno provođenje postupka selekcije građe. Pritom je potrebno uskladiti očekivanja korisnika i samih knjižničara s mogućim pristupom postupku digitalizacije koji je potrebno kvalitetno isplanirati. Glavnim pokretačem projekata oblikovanja digitalnih zbirki, u što je

uključen i postupak digitalizacije građe, svakako možemo smatrati dokumentiranu potrebu korisnika za građom. Uz ovaj kriterij, moguće je nabrojati i brojne druge kriterije koje susrećemo u literaturi posvećenoj ovoj temi poput uočene vrijednosti građe u analognom obliku, oblika korištenja i stanja građe, lokalnih prioriteta i sl. U ovom se dijelu Radionice zaključilo da je potrebno posvetiti osobitu pažnju planiraju projekata oblikovanja digitalnih zbirki, te dokumentirati svaku fazu projekta, uključujući i način izdvajanja kriterija za selekciju građe, kako bi se izbjegla improvizacija i postigla kvaliteta digitalne zbirke u nastanku.¹

U drugom i trećem dijelu Radionice predstavljena su dva projekta oblikovanja digitalnih zbirki pokrenuta u Hrvatskoj. Digitalne zbirke za slijepe i slabovidne osobe prikazali su Kristijan Ciganović, Dunja-Marija Gabriel i Amelija Tupek. Istaknuta je pozitivna uloga informacijske tehnologije kao pomagala u pristupu građi u elektroničkom obliku slijepim i slabovidnim osobama, ali i problemi koji nastaju zbog neprilagođenosti postojeće opreme, te visokih troškova vezanih uz nabavu posebne opreme za slijepe i slabovidne osobe. Za provođenje postupka digitalizacije građe namijenjene slijepim i slabovidnim osobama utvrđeni su sljedeći kriteriji za izbor građe: ispitna literatura ali i druge vrste građe; publikacije na hrvatskom; nepostojanje spora oko autorskih prava; udžbenici i skripta; knjige koje se već nalaze u HTML-u; te određivanje razine pristupa.² U nastavku drugog dijela, predstavljen je programski paket Govorni linux za slijepe (GLS), koji slijepim i slabovidnim osobama olakšava rad na računalu.

U trećem dijelu Radionice Marjana Janeš-Žulj predstavila je projekt *Digitalizacija Hemeroteke u Gradskoj knjižnici "Franjo Marković" u Križevcima*. Glavni je cilj projekta očuvanje Hemeroteke. Digitalizirana građa pohranjena je na CD-ROM-u, a očekuje se i njezino postavljanje na internet. Problemi koji su se pojavili tijekom izvođenja projekta odnosili su se na sve veću cijenu rada uz istodobno nižu cijenu informacijske tehnologije kojom se služi sve veći broj knjižničara, pa je stoga zbog prvoga navedenog razloga teško održati ritam odvijanja projekta. Obrada digitalne građe nakon digitalizacije iziskuje dosta vremena, te je potrebno osmisliti plan rada s raspoloživim osobljem knjižnice. Također je postavljeno pitanje treba li se takvoj građi omogućiti pristup svima ili samo određenim skupinama korisnika (Prilog).

Zaključci

Četvrti dio donio je raspravu, zaključke i sugestije sudionika Radionice. Najprije se raspravljalo o tome tko treba raditi selekciju: knjižničari ili netko drugi? Potom je uslijedila rasprava potaknuta predstavljanjem križevačkog projekta. Preporučena je uporaba specijaliziranih softvera za digitalizaciju određene vrste građe (npr., za digitalizaciju hemeroteke softver koji obrađuje novinski sadržaj u austrijskom projektu LAURIN). O dvojbi slobodan ili ograničen pristup digitalizira-

¹ Opširnije u članku: Vrana, Radovan. Izgradnja digitalnih zbirki : određivanje i izbor kriterija za digitalizaciju knjižnične građe, objavljenom u ovom zborniku.

² Opširnije u članku: Ciganović, Kristijan; Dunja-Marija Gabriel; Amelija Tupek. Izgradnja digitalnih zbirki za slijepe i slabovidne osobe, objavljenom u ovom zborniku.

nom sadržaju, sudionici Radionice izjasnili su se za otvoreni pristup svima jer da je nemoguće unaprijed predvidjeti tko će sve biti korisnik ponuđene građe.

Dalje, napomenuto je da postojećim digitalnim zbirkama u Hrvatskoj nedostaju svima zanimljivi sadržaji zavičajnih zbirki, te kako je u postojeće zakonske propise o slanju obveznog primjerka potrebno dodati i digitalni primjerak građe.

Kao važna tema, istaknuto je planiranje postupka digitalizacije i pitanje prava na pogrešku tijekom same digitalizacije s obzirom na često visoku cijenu opreme kojom se postižu vrhunski rezultati. Zaključeno je da je potrebno obrazovati stručnjake koji bi se bavili digitalizacijom.

Budući da je uočen nedostatak komunikacije među onima koji već rade na projektima digitalizacije (pojedini projekti prisutni su na hrvatskom dijelu World Wide Weba, dok se za ostale ne zna), kao opći zaključak Radionice moguće je navesti potrebu za što češćom i kvalitetnijom komunikacijom među knjižnicama koje već imaju digitalne zbirke radi razmjene iskustava.

WORKSHOP
**DETERMINING AND CHOOSING THE CRITERIA
FOR DIGITIZATION OF LIBRARY MATERIAL
PROBLEMS AND POSSIBILITIES**

Prepared by:
Radovan Vrana

Report

The influence information technology has played over the past few decades on library development is now becoming more discernible in concrete examples of digital collections shaped by libraries and which are nowadays considered an integral part of their holdings. The forming of digital collections has been enabled by the easily accessible information technology, with reference primarily to personal computers but also to remote computers, one of its many roles being the creation of new data units in electronic format. Thus nowadays even the smallest libraries are able to shape their own digital collections under certain conditions. Speaking of conditions we refer to the development and implementation of strategies for the development of library collections, as well as management and maintenance of their electronic collections. The starting point of workshop discussions were the issues of adaptation and adjustment that every library is being faced with upon deciding to transfer its collections into digital format, in order to direct their material, technical and human potentials towards that goal. An integral part of that adjustment is the construction of the plan for development of library collections as basic building units of library holdings in order to adjust that activity to the new context that libraries are now placed within, and which indirectly implies continuous development in order to satisfy user requests for new sources of information.

The realisation of that activity depends also on the construction and choice of criteria used at the planning stage of digital collection development and during the stage of digitization itself, including determining quality level of the digital surrogate, the choice of format, processing of digitalized material, as well as the choice of criteria for future maintenance and securing a certain level of user access. The group of criteria developed at this stage can by no means be considered as the final version and continual re-evaluation, re-adjustment and adaptation is required in order to serve the purpose of achieving and maintaining high quality of digital collection development. Thus the aim of this workshop was to point to the problems and possibilities that may appear in the process of determining and choosing these criteria during different stages of digital collection development in libraries.

The workshop consisted of four parts. During the introductory part, key points related to initiating projects of digital collection development have been discussed, along with the choice of criteria for the selection of material to be digitized. The need for registering the criteria that experts find central for quality selection of

material has been emphasized. At the same time, it is important to adjust the expectations of users with those of librarians conducting the digitization process in order to plan it well. The key impetus for such projects of digital collections development has most certainly been the documented user need for such material. Apart from this criterium, it is also possible to give a list of other criteria we come across upon consulting publications dedicated to this topic, such as the noted value of material preserved in its analog format, forms of usage and the condition materials are found in, local priorities and similar. This part of the workshop was concluded with the recognition of the need for paying special attention to planning of digital collection projects, documenting each stage of the project, including the choice of material selection criteria in order to avoid improvisation and to achieve high quality of the digital collection in the making.¹

During the second and third parts of the workshop two Croatian projects of digital collections development have been presented. The first project entitled *Application of Digitization Criteria on the Collection for the Blind and Visually Impaired Persons* has been presented by Kristijan Ciganović, Dunja-Marija Gabriel and Amelija Tupek. They have emphasized the positive role of information technology as a tool for providing access to information in electronic format for the blind and visually impaired, but also pointing to the problems occurring due to poor adjustment of the existing equipment as well as pointing to the high costs of acquiring the specialised equipment that would aid the blind and visually impaired in accessing information. Bearing in mind the need for such material, it has been concluded that the following criteria should be focused on when digitizing material to be used by the blind and visually impaired persons: exam books and other types of material; publications written or translated into Croatian; non-existence of copyright regulations; course books and lecture notes; books already existing in the HTML format; determining the level of user access.² During the second half of the second session, Talking Linux for the Blind (TLB) software has been presented which aids the blind and visually impaired in using personal computers.

During the third part of the workshop, Marjana Janeš-Žulj presented the project entitled *Digitization of Hemerotheque in Križevci Public Library "Franjo Marković"*. The main goal of this project was the preservation of the Hemerotheque. Digitized material has been stored on a CD-ROM and is soon to be placed on the Internet as well. Problems that appeared during the realization of the project had to do with the increase in human employment costs as opposed to a decrease in price of information technology tools used by a growing number of librarians, the first of the two reasons being central in slowing down of the entire project. The processing of digital data after digitization has been completed is a time-consuming activity, and a well-developed plan for the employment of the existing library staff should be devised. Whether such material should be accessible to all or only to certain groups of users was yet another question for discussion (see Appendix).

¹ See: Vrana, Radovan. Development of digital collections : determining and choosing the criteria for digitization of library material, published in this proceedings.

² See: Ciganović, Kristijan; Dunja-Marija Gabriel; Amelija Tupek. Development of digital collections for blind and visually impaired persons, published in this proceedings.

Conclusions

The fourth part consisted of a discussion, conclusions and suggestions made by workshop participants. The first part of the discussion was dedicated to the issue of selection and whether it should be conducted by librarians or some other persons/authorities. Next followed the discussion initiated by the presentation of the Križevci Library project. The application of specialised softwares for digitization of certain types of material has been recommended (e.g. for the digitization of hemerotheque special software for processing of newspaper contents should be used as shown on the example of Austrian project LAURIN). The dilemma of free versus limited access to material, the participants agreed that open access should be available to all as it is impossible to plan in advance the list of potential users.

Furthermore, it has been mentioned that the existing digital collections in Croatia lack contents from the field of regional-folk material (of interest to a wide variety of users). Also, it has been mentioned that the existing regulations on library collections should, along with the sending of the obligatory paper copy, include the obligation of sending the digitized version as well.

Emphasized as an important issue was also the planning of the digitization procedure and the right to make a mistake during the process itself considering the high cost of equipment required for achieving best results. Among the conclusions was also the notion of introducing training and education in order to create experts who would perform digitization of material in libraries.

Finally, the general conclusion of the workshop is the recognition of the need for a better and more frequent communication among libraries that already host digital collections in order to exchange experience (some projects exist on the Croatian part of the World Wide Web, while many still remain inaccessible).

PRILOG

DIGITALIZACIJA HEMEROTEKE U GRADSKOJ KNJIŽNICI “FRANJO MARKOVIĆ” U KRIŽEVCIMA

Marjana Janeš-Žulj, Lovro Janeš
Gradska knjižnica “Franjo Marković”, Križevci
knjiznica-krizevci@kc.htnet.hr

Gradska knjižnica “Franjo Marković” Križevci javna je, narodna knjižnica i svrstava se u treći tip knjižnica prema važećem standardu za narodne knjižnice (iz 1999. god.). Namijenjena je stanovnicima Grada Križevaca (22.195 stanovnika) i općina Sv. Ivan Žabno, Sv. Petar Orehovec, Gornje Rijeke i Kalnika, odnosno za ukupno 36.524 stanovnika. Područje na kojem djeluje broji: šest velikih osnovnih škola, mnoštvo područnih škola, četiri srednje škole, tri dječja vrtića, dvije visokoškolske ustanove, brojne ustanove, tvrtke i udruge.

Gradska knjižnica u Križevcima druga je po veličini među narodnim knjižnicama u Koprivničko-križevačkoj županiji, treća po veličini na području bivše regije Bjelovar, a po svojoj dugogodišnjoj tradiciji, potekavši od Ilirske čitaonice osnovane 1838., spada među najstarije knjižnice u Hrvatskoj. Godine 2003. obilježila je 165. obljetnicu postojanja i kontinuiranog rada.

Gradska knjižnica “Franjo Marković” započela je s izgradnjom *Zavičajne zbirke Crisiensia* (v. <http://www.knjiznica-krizevci.hr>) i prikupljanjem novinskih članaka već 1975. godine. Do sada je prikupljeno oko 2.000 svezaka monografskih publikacija te velik broj serijskih publikacija, rukopisa, audiovizualne građe, starih razglednica, polupublicirane, efemerne građe i novinskih članaka koji se odnose na područje Križevaca od 1975. do 2003. godine. Potreba očuvanja tako bogate i vrijedne zbirke ponukala nas je na razmišljanje o zaštiti onog njezinog dijela koji je najugroženiji od propadanja, a to je Hemeroteka, zbirka novinskih članaka.

Hemeroteka

Hemeroteka obuhvaća novinske članke izrezane iz svih dnevnih i tjednih novina koji se svojim sadržajem odnose na područje Križevaca i okolice u razdoblju 1975.-2003. Kako je ona temelj za proučavanje prošlosti našega grada i potkalničkog kraja unutar Koprivničko-križevačke županije, odlučili smo je radi očuvanja, zaštite i veće dostupnosti digitalizirati.

Novinski izresci prikupljaju se iz dnevnih novina i tjednika – Večernjeg lista, Vjesnika, Jutarnjeg lista, Glasa Prigorja i Podravine te Podravskog lista, lijepe na hamer papir i složeni kronološkim redom čuvaju u mapama. Najstariji izresci iz 1975. godine nadalje već su toliko trošni i uništeni od stajanja da ih je vrlo teško iščitavati. Isto tako, mape zauzimaju dosta prostora u inače skučenom Studijskom odjelu i vrlo su nepregledne za pretraživanje. Kada korisnik traži pojedini članak, a

nije siguran iz kojeg je razdoblja, potrebno je fizički pregledavati i listati mape te čitati pojedine članke dok se ne pronađe tražena informacija. Novinski izresci odnosno članci dio su naše bliže povijesti, ali vrlo korisni za proučavanje cjelokupnog života pojedinog kraja. Sve su to bili razlozi za pokretanje projekta digitalizacije.

Projektom su obuhvaćeni članci iz dnevnog tiska (Večernji list, Vjesnik, Jutarnji list), a započeo je 2002. U prvoj fazi projekta digitalizirani su najstariji novinski izresci, i to za godine 1975. – 1978. Tekstovi i slike pohranjeni su na CD-ROM u formatu PDF (Portable Document Format), tako da su čitljivi praktično na svakom računalu opremljenom CD-uređajem. CD-ROM je moguće pregledavati u Knjižnici ili kao kopiju posuditi za kućnu uporabu. U prvoj fazi nije predviđeno stavljanje zbirke na mrežu.

U sljedećoj fazi digitalizacije Hemeroteke opredijelili smo se za novi postupak digitalizacije. Članci se skeniraju i obrađuju te spremaju u oblik pogodan za korištenje na računalu i na internetu. Tako pripremljen dio građe iz 2003. stavljen je na mrežnu stranicu Knjižnice, a može se pretraživati po datumu ili po ključnoj riječi ([http:// www.knjiznica-krizevci.hr](http://www.knjiznica-krizevci.hr)).

U planu je digitalizacija cjelokupne zbirke.

Postupak digitalizacije

Sam postupak digitalizacije odvija se u nekoliko faza:

- odabir i označivanje članaka u novinama, koje svakodnevno treba obavljati jedna osoba,
- izrezivanje članaka iz novina i spremanje, koje dva puta ili jednom mjesečno treba obavljati jedna osoba,
- skeniranje članaka i pohrana u računalu, koje periodično obavlja jedna osoba koja posjeduje potrebno znanje skeniranja i obrade fotografija (skeniranje se radi u razlučljivosti 300 dpi-a i formatu JPEG, radi kvalitetnog očitavanja OCR-om (pretvaranja slike u tekst)),
- spremanje na poseban CD-ROM radi sigurnosti, koje se obavlja periodično i
- obrada slika i spremanje u oblik pogodan za korištenje na računalu ili na internetu.

Zaključak

Zbog sve nižih cijena tehnologije i sve boljeg informatičkog obrazovanja knjižničara digitalizacija je danas sve dostupnija i u srednjim i malim knjižnicama. Unatoč tome, cijena digitalizacije (prije svega cijena radne snage) još je uvijek razmjerno visoka pa je prije započinjanja digitalizacije potrebno pažljivo odabrati što će se digitalizirati, kao i odgovarajući postupak digitalizacije.